

PIRMA KNYGA

I

Buvo aštuntojo dešimtmečio pradžios sausio vakaras. Niujorko muzikos akademijos scenoje vyko operos „Faustas“ spektaklis. Dainavo Kristina Nilson.

Nors jau sklido kalbos, kad kažkur, tolimame miesto pakraštyje, netrukus turi būti pradėtas statyti naujas operos teatras, kuris grožiu ir prabanga galės rungtis su didžiąja Europos sostine meno šventovėmis, aukštuomenė po senovei kiekvieną žiemą tenkinosi raudonomis auksuotomis, nors jau apšiurusiomis svetingosios Akademijos ložėmis. Konservatyvieji žiurovai vertino šį teatrą už tai, kad yra mažas, nepatogus ir todėl nepatrauklus „naujiesiems žmonėms“, kurie niujorkiečiams jau pradėjo kelti baimę, bet drauge žadino smalsumą. Sentimentalieji liko jam ištikimi dėl istorinio aliuzijų, o melomanai – dėl puikios akustikos, tokios būtinai patalpai, kurioje klausomasi muzikos.

Tą žiemą ponias Nilson dainavo pirmą kartą, ir publika, kurią dienraščiai jau prato vadinti rinktine, nuosavomis dvivietėmis karietomis, talpiais šeimyniniais lando arba kuklesniais, bet patogesniais Brauno vežimais, slidžiomis sniegu užverstomis gatvėmis plūstelėjo į teatrą. Atvykti į operą Brauno vežimais buvo taip pat garbinga kaip ir nuosava karieta, o išvykti – nepalyginamai patogiau, nes kiekvienas – kaip tikras demokratas – galėjo iškart sėstis į pirmą iš eilėje išsirikiavusių karietų ir nelaukti, kol dengtoje Akademijos galerijoje sužaižaruos nuo šalčio ir džino paraudusi jo vežėjo nosis. Taip, didžiojo vežikų karaliaus nuojauta neapgavo: pasilinksminimė vietas amerikiečiai trokšta apšalti greičiau negu jas pakliūti.

Kai Niulandas Arčėris žengė į savojo klubo ložę, užuolaida pakilo ir prieš žiurovų akis atsiskleidė scena sode. Tiesą sakant, niekas netrukė jam atvykti į teatrą anksčiau. Septintą valandą jis papietavo su motina ir seserimi, tada neskubėdamas surūkė cigarą gotikinėje bibliotekoje, pristatytoje stiklintą juodojo riešutmedžio spintą ir kėdžiū drožinomis atkaltėmis – vienintelėje patalpoje, kur misis Arčėris leisdavo rėkyti. Tačiau Niujorkas visą pirmą – sostinę, o juk visi žino, kad sostinėse anksti atvykti į operą nepriimta. Šėvokos „priimta“ ir „nepriimta“ Niulando Arčėrio Niujorke buvo tokios pat svarbios, kaip nesuvokiama totemų baimė, lėmusi jo protėvių likimus prieš daug tūkstančių metų.

Antroji vėlavimo priežastis buvo grynai asmeninė. Jis gaisavo su cigaru todėl, kad giliai širdyje buvo diletantas ir mintys apie artėjantį malonumą dažnai teikdavo jam didesnį pasitenkinimą negu pats malonumas. Tai ypač pasakytina apie subtilius malonumus, o kitokių Arčėris bemaž nepripažino, ir dabartinė akimirka, kurios jis laukė, žadėjo būti tokia nepakartojama ir nuostabi, kad... Žodžiu, net jeigu savo atvykimą jis būtų derinęs su primadonos antreprenieriu, nebūtų galėjęs atvažiuoti į Akademiją tinkamesniu laiku, nes dabar ji dainavo: „Jis myli... nemyli... jis myli mane!“ ir tyrais kaip rasa garsais šlakstė byrančius ramunų žiedlapius.

Žinoma, ji dainavo ne „jis myli mane“, o „M'ama!“ – juk pagal nepakeičiamą ir neginčytiną muzikos pasaulio dėsno prancūzų operoje vokišką tekstą, kurį dainuoja švedų operos artistas, privalu išversti į italų kalbą, kad anglakalbė publika geriau jį suprastų. Niulandui Arčėriui šis dėsnis atrodė toks pat natūralus kaip ir kitos jo gyvenimo apibrėžiančios nuostatos. Tarkime, kad plaukus reikia šukuotis dviem šepetiais sidabrinėmis rankenomis su žydro emalio monogramomis arba kad visuomenėje nieku gyvu nevalia pasirodyti be gėlės – pageidautina gardenijos – atlape.

– M'ama... non m'ama... – dainavo primadona, – m'ama!..

Sulig paskutiniu visa nugalėtos meilės proveržiu ji priglaudė prie lėpų apskabytą ramuną ir pakliū didžiules akis į suktą juodbruvo nežaugos Kapulio-Fausto fizionomiją: šispraudęs ankštą violetinį liemenį, užsivožęs kepurėlį su plunksna jis bergždžiai stengėsi suteikti veidui tokią pat tyrą ir nekaltą išraišką, kokia švietė jo naivioji auka.

Atsišliejęs į sienų klubo ložės gilumoje Niulandas Arčėris nusigręžė nuo scenos ir žėmėsi apžiūrėti kitą šalies pusę. Tiesiai priešais jį buvo misis Menson Mingot ložė. Neapsakomai nutukusi seną jau seniai nebegalėjo lankytis operoje, tačiau madinguose spektakliuose jai visada atstovaudavo kas nors iš jaunesniųjų šeimos narių. Šį kartą pirmoje eilėje sėdėjo jos marti misis Lavel Mingot ir dukterė misis Veland, o už brokatais apsitaisiusi matronų nugarų nutėpusi jauna mergina balta suknele lyg pakerėta nenuleido akių nuo

šimyl?j?li? scenoje. T? akimirk?, kai nuš?iuvusioje sal?je nuskamb?jo ponios Nilson „M’ama!“, – dainuojant arij? su ramune kalbos lož?se visada nutildavo, – merginos skruostuose plykstel?j?s šiltas raudonis užliejo veid? iki pat šviesi? plauk? pašakni? ir nudaž? aukšt? stangri? kr?tin? iki kuklaus tiulio šalik?lio, prie kurio buvo prisegtas vienut vienintelis gardenijos žiedas. Ji nuleido akis ? didžiul? pakalnu?i? puokšt?, kuri? laik? ant keli?, ir Niulandas Ar?eris pamat?, kaip baltomis pirštinais apmaut? piršt? galiukai atsargiai paliet? žiedelius. Jis patenkintas atsiduso ir v?l nukreip? žvilgsn? ? scen?.

Dekoracijoms l?š?, regis, nepagail?ta, ir j? prašmatnum? pripažino net tie, kuriems, kaip Ar?eriui, teko lankytis Paryžiaus ir Vienos operoje. Vis? priekin? scenos dal? iki pat rampos deng? smaragd? žalumo gelumb?. Viduryje iš simetrišk? žali? gauruot? saman? kaubur?li?, atitvert? kroketo varteliais, kilo kr?mokšniai, iš paži?ros panaš?s ? apelsinmedžius, ta?iau pilni ryškiai raudon? roži? žied?. Milžiniškos našlait?s, kur kas didesn?s už rožes ir gerokai primenan?ios raštuotas servet?les plunksnomis valyti, – tokias parapijiet?s siuvin?ja ir dovanoja madingiems kunigams, – margavo samanose po rausvais kr?mais, o vienur kitur, užb?gdamos už aki? gamtos stebuklams, kuriuos dar sukurs Liuteris Berbankas, ant rož?s kr?mo puikavosi ?skiepytos prašmatnios ramun?s.

Šio stebukl? sodo viduryje stov?jo ponia Nilson – su balto kašmyro ir žydro atlaso suknele, prie m?lyno dirželio kabojo kapšelis, o ant muslinu aptemptos kr?tin?s tvarkingai supintos sviro storos geltonos kasos. Droviai nuleidusi akis ji klaus?si karšt? pono Kapulio prisipažinim? ir apsimet?, kad nesupranta aistring? jo užuomin?, kai šis mostu ar žvilgsniu reikšmingai parodydavo ? dailaus m?rinio namo, ?strižai prasikišusio iš už kulis? scenos dešin?je, pirmo aukšto lang?.

„Meilut?! Ji net ne?taria, apie k? ?ia kalbama“, – paman? Niulandas Ar?eris, v?l nužvelg?s mintyse paskendusi? mergin? su pakalnut?mis. Tada ?smeig? m?sl? žvilgsn? ? jaunut? veid? – savininko žvilgsn?, kuriame pasididžiavimas savo vyriška patirtimi buvo sumiš?s su virpulinga pagarba begaliniam jos tyrumui. „Mes kartu skaitysim „Faust?“... Italijos ežer? pakrant?se“, – tar? sau Ar?eris, miglotas svajones apie jo laukiant? medaus m?nes? suplak?s su literat?ros šedevrais, kuri? tikr?j? prasm? jam teks atskleisti jaunajai žmonai. Juk šiandien M?ja Veland leido suprasti, kad „n?ra jam abejinga“, – šventoji Niujorko mergin? prisipažinimo formul?, – ir štai vaizduot?, aplenkusi vestuvin? žied?, sužad?tuvi? bu?in? ir marš? iš „Lohengrino“, jau piešia juos abu stebukling? Europos senov?s grožybi? apsuptyje.

Jis anaip tol netroško, kad b?simoji misis Niuland Ar?er b?t? naivuol?. Tik?josi, kad jo inteligencijos ir sumanumo paveikta žmona ?gis aukštuomen?s žmogui b?tino takto, suspind?s s?mojumi ir užims deram? viet? tarp populiariausio „naujojo rato“ dam?, kurios pagal nusistov?jus? paprot? geba su žavia pašaipa priimti vyr? garbinim?. Jeigu jam b?t? šovusi mintis žvilgtel?ti ? savo tuš?iagarbiškumo gelmes, – kartais tai beveik pavykdavo, – b?t? aptik?s ten svajon? apie žmon?, toki? pat patyrusi? ir pasirengusi? ?tikti, kaip toji ištek?jusi dama, kurios kerai bemaž dvejus metus drumst? jo vaizduot?. Žinoma, pageidautina, kad ji b?t? stipresn? už t? nelaim?l?, kurios silpna sveikata gerokai temd? jos pa?ios gyvenim?, o kart? netgi sugriov? jo visos žimos planus.

Jis n? karto nepasivargino pasvarstyti, kaip šiame žiauriame pasaulyje gal?jo gimti ir išlikti toks stebuklas iš ledo ir ugnies. Nenor?jo nieko analizuoti, jam pakako tur?ti savo nuomon?, – juk tokios pat nuomon?s laik?si visi kruopš?iai susilaiž?, baltomis liemen?mis vilkintys, g?lytes atlapuose segintys džentelmenai, kurie vienas paskui kit? ?jo ? klubo lož?, draugiškai su juo sveikinosi ir kritiškai kreip? binoklius ? pulkel? dam? – esamos sistemos produkt?. Minties ir meno srityje Niulandas Ar?eris laik? save negin?ytinai iškilesniu už šituos rinktinius senosios Niujorko aukštuomen?s atstovus. Jis tikrai daugiau skait?, daugiau svarst? ir netgi pasaulio buvo mat?s kur kas daugiau nei jie. Kiekvienas atskirai aiškiai jam neprilygo, bet visi kartu jie buvo „Niujorkas“, ir ?protis laikytis vyriško solidarumo vert? j? priimti j? paži?ras visais vadinamosios dorov?s klausimais. Jis instinktyviai jaut?, kad m?ginimas eiti savo keliu b?t? pernelyg varginantis ir dar atsiduot? prastu tonu.

– Ne, j?s tik paži?r?kite! – š?ktel?jo Lorencas Lefertsas ir staigiai nukreip? binokl? nuo scenos.

Lorencas Lefertsas Niujorke buvo didžiausias autoritetas gero tono klausimais. Niekas kitas nepaskyr? tiek laiko šio painaus ir patrauklaus dalyko studijoms. Ta?iau kad taip nuosekliai ir išsamiai j? išmanytum, vien studij? aiškiai negana. Tereikia permesti žvilgsniu Leferts?, nuo iškilios, aukštos kaktos ir nuostabi? šviesi? ?s? linkio iki lakiniiais bateliais apaut? ilg? koj? priešingame jo elegantiškos posaus?s fig?ros poliuje, kad suprastum: žmogui, kuris moka taip atsainiai d?v?ti šitokius brangius drabužius ir b?damas tokio aukšto ?gio geba taip tingiai ir grakš?iai jud?ti, geras tonas – ?gimta savyb?. Pasak vieno jauno Lefertso gerb?jo,

„jeigu kas ir gali patarti, kada tinka d?v?ti frak?, o kada smoking?, tai nebent Laris Lefertsas.“ O d?l balini? bateli? ar lakuot? bat? jo autoritetas buvo negin?ytinas.

– Dieve, – pasak? jis ir tylomis perdav? binokl? senajam Silertonui Džeksonui.

Pasek?s Lefertso žvilgsn? Niulandas Ar?eris suprato, kad ši? nuostab? suk?l? misis Mingot lož?je pasirod?s visai naujas asmuo. Tai buvo graški jauna moteris, kiek žemesn? už M?j? Veland, tirštomis kaštonin?mis garbanomis, ties smilkiniais suspaustomis siauru briliantiniu lankeliu. D?l šukuosenos ir m?lynos aksomo suknel?s, aukš?iau liemens mažum?l? teatrališkai sujuostos diržu su didele senoviška sagtimi, moteris, kaip sakydavo tais laikais, buvo šiek tiek à la Josephine. Taip ne?prastai vilkinti dama, regis, visai nepasteb?jo savo aprangos sukulto susidom?jimo. Gal koki? minut? pastov?jusi lož?je ji pareišk? misis Veland abejojanti, ar verta jai užimti paskutin? viet? dešiniajame kampe priekyje, tada lengvai šyptel?jusi nusileido pastarosios ?kalbin?jimams ir atsis?do šalia jos brolien?s misis Lavel Mingot, kuri buvo ?sitaisiusi kairiajame kampe.

Misteris Silertonas Džeksonas gr?žino Lorencui Lefertsui binokl?. Visas klubas instinktyviai gr?žtel?jo laukdamas, k? pasakys senis, nes misteris Džeksonas buvo toks pat didis šeimos ryši? žinovas, kaip Lorencas Lefertsas – gero tono specialistas. Jis buvo nuodugniai ištyrin?j?s visas Niujorko genealogini? medži? atšakas ir gal?jo ne tik išaiškinti tok? sud?ting? klausim? kaip Mingot? (per Torli? šeim?) ir Piet? Karolinos Dalas? giminyt?s laipsnis arba Filadelfijos Torli? vyresniosios kartos giminyt?s ryšiai su Olbanio ?iversais (nieku gyvu nesupainioti su Mensono ?iversais iš Universiteto aikšt?s), bet taip pat išvardyti svarbiausius skiriamuosius kiekvienos šeimos bruožus, tokius kaip jaunesniosios Leferts? kartos (t? iš Long Ailendo) fantastiškas šykštumas, lemtingas Rašvort? polinkis ? itin kvailas santuokas arba dvasios negalia, kertanti kas antr? Olbanio ?ivers? kart?, d?l kurios niujorkiet?s j? giminait?s atsisako už j? tek?ti – jeigu nemin?sime katastrofišk? pasekmi? susilaukusios nelaimingosios Medoros Menson santuokos, kuri, kaip visi žino... Beje, jos motina buvo iš Rašvort?.

Be šito genealogini? medži? miško, tarp ?dubusi? misterio Silertono Džeksono smilkin? po švelnia žila ševeli?ra tilpo didžiumos paslaptin? ir skandaling? istorij?, pastaruosius penkiasdešimt met? rusenusi? po ramiu Niujorko aukštuomen?s paviršiumi, s?vadas. Jo žinios buvo tokios išsamios, o atmintis tokia aštri, kad manyta j? esant vieninteliu žmogumi, galin?iu papasakoti jums, kas iš tikr?j? yra bankininkas Džulijus Bofortas arba kas nutiko gražuoliui Bobui Spaiserui, senosios misis Menson Mingot t?vui, kuris taip paslaptinai pradingo – kartu su solidžia jam patikt? pinig? suma – neprajus n? metams po vestuvi?, t? pa?i? dien?, kai žavioji ispan? šok?ja, audrinusi l?žtan?i? senosios operos Artilerijos gatv?je sal?, išplauk? ? Kub?. Ta?iau šias paslaptis – kaip ir daugyb? kit? – misteris Džeksonas laik? po devyniais užraktais, nes aštri lyg skustuvas garb?s samprata draud? jam pagarsinti svetimas nuod?mes. Kita vertus, jis puikiai suprato, kad patikimo žmogaus reputacija daug kart? padidina galimybes sužinoti visk?, kas j? domina.

Štai kod?l ži?r?dama, kaip misteris Silertonas Džeksonas gr?žina Lorencui Lefertsui binokl?, visa klubo lož? ?sitemp? ir sustingo laukdama. Kur? laik? žydromis pavandenijusiomis akimis iš po seniokišk?, gyslel?mis išvogot? vok? jis tylomis tyrin?jo pagarbiai žvelgian?ius ? j? vyrus, tada m?sliai peštel?jo ?s? ir ramiai pasak?:

– Nemaniau, kad Mingotai išdr?s taip toli nueiti.